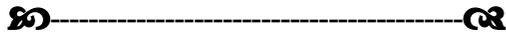

ผู้นำในธรรม*

LEADER OF THE DHARMA

จิรัตติกาล สุขสิงห์

Jirattikarn Suksing

สำนักงานชลประทานที่ 11

Regional irrigation office 11

E-mail: my_ratti@hotmail.com

บทคัดย่อ

ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญขององค์กรทุกองค์กร ที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ หรือเป็นผู้นำที่จะนำพาองค์กรให้ผ่านพ้นสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ บุคคลที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในตำแหน่งที่บริหารนั้นแล้ว ผู้นำต้องเป็น “ผู้นำในธรรม” กล่าวคือ ผู้นำที่นำเอาหลักธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตและนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงาน ย่อมส่งผลที่ดีต่อตัวผู้นำและองค์กรเป็นอย่างมากอีกด้วย

หลักธรรมที่นำมายึดถือเป็นแนวทางในการบริหารงานนั้น มีมากมายหลายหลักธรรม ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาและนำหลักธรรมที่สำคัญเกี่ยวข้องเข้ามาเป็นแนวเสนอได้แก่ 1) หลักไตรสิกขา 2) หลักอริฐานธรรม 3) หลักพรหมวิหาร 4) หลักขันติโสรัจจะ ซึ่งหลักธรรมและคำสั่งสอนนี้สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง อย่างเป็นเหตุเป็นผล พิสูจน์ได้จากผลลัพธ์ การนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานนั้น นอกจากจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กรแล้ว ยังบังเกิดผลดีต่อตัวผู้นำมาประพฤติปฏิบัติอีกด้วย ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “ธมโม หเว รกขติ ธมมจारी” ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม

คำสำคัญ: ผู้นำ; หลักธรรม; การบริหารงาน

Abstract

A leader is a key person for every organization to successfully lead the organization or to lead the organization through crises. In addition to having knowledge, skills, expertise and experience in the field of management, a leader must be a moral leader, i.e., a leader who implements the principles or teachings

of Buddha as a lifeline and a guide to management that will have a very positive impact on leaders and organizations as well. There are many principles that lead to management.

The authors studied and presented important principles such as 1) Trisikha Principle 2) Adhithanadharma Principle, 3) Khantisorajj. These principles can be practiced as a result of the result of the application of principles in management. This will affect the progress of the organization. It will also have good results for the leaders to act. As the Buddhist proverb says, "Dhamo Ha ve Rakkhati Dhamma jaring, " Dhamma protects the Dhamma practitioners".

Keywords: Leader; The Principles; Management

บทนำ

การศึกษาเรื่องผู้นำมีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ตั้งแต่ในอดีตยุคสมัยใดที่ผู้นำมีภาวะผู้นำที่ไม่เข้มแข็ง อ่อนแอ ก็จะพาให้ทำการรบแพ้เสียบ้านเสียเมืองสูญเสียวินัยเสียอิสรภาพไป ส่วนยุคสมัยใดที่ผู้นำมีความเป็นผู้นำที่ความเข้มแข็ง บ้านเมืองในยุคสมัยนั้นก็เรื่องอำนาจแฉ่บารมีเป็นที่เลื่องลือไปไกลทุกทิศทาง จนได้รับการขนานนาม มหาราช ต่อท้ายผู้ครองเมืองในสมัยนั้น เป็นต้น

ในยุคต่อมาจนประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้วนั้น ผู้นำบ้านเมืองก็จะมีคุณลักษณะ บุคลิกภาพ อัตลักษณ์ของตัวบุคคลในการบริหาร การปกครองและการแสดงความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันไป หากบุคคลที่เป็นผู้นำ มีความเป็นผู้นำที่ดี เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ ย่อมทำให้การบริหารงานต่าง ๆ สำเร็จไปด้วยดี ประชาชนอยู่ดีกินดี หากได้บุคคลที่มีความเป็นผู้นำน้อย ไม่มีความรู้ความสามารถมากพอ ก็จะพาประเทศชาติเข้าสู่ภาวะวิกฤต เข้าสู่ยุคข้าวยากหมากแพง ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก อาจก่อให้เกิดการประท้วงก้อจลาจลจนเป็นอย่างที่ได้พบเจอจากสื่อต่าง ๆ ที่ผ่านมา

การเป็นผู้นำสูงสุดขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นที่ทางภาครัฐและภาคเอกชน ย่อมมีความสำคัญการบริหารงานขององค์กร ดังนั้นหากองค์กรใดได้ผู้นำที่ไม่เป็นผู้นำที่ดี ที่เหมาะสมจะทำให้องค์กรนั้นไม่ประสบผลสำเร็จถึงขั้นล้มเหลวในการ บริหารงานได้ ดังนั้นผู้นำจึงเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อองค์กรเป็นอย่างมาก แต่ถึงแม้ผู้นำจะมีลักษณะของตัวบุคคลที่แตกต่างกัน คุณลักษณะของผู้นำก็มีหลายรูปแบบ แต่ก็สามารถพัฒนาให้เป็นผู้ผู้นำที่ดีได้เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวของบุคคลนั้น ๆ ด้วยว่าจะยอมพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้ผู้นำที่ดีและสามารถนำพาบริหารคนบริหารองค์กรไปในทิศทางที่เป็นเลิศและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรหรือไม่

ผู้เขียนจึงได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ในความหมายของ ผู้นำ และ การนำหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องมือและแนวทางในการบริหารงานที่ดีมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้

เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของผู้นำที่มีผลต่อองค์กร ตลอดจนนำมาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย ความแตกต่างของการเป็นผู้นำในแต่ละแบบให้เข้าใจและมองเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้เขียนจึงสรุปได้ ดังนี้

ความหมายของผู้นำ

วอลล์และฮอคินส์ (Robert G.Wall and Hugh Hawkins) ก็ได้กล่าวถึงคุณสมบัติ ของผู้นำไว้ดังนี้เป็นนักบริหารที่ดี (Good Executive) เป็นผู้วางนโยบาย (Policy Maker) เป็นผู้วางแผน (Planner) เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เป็นผู้แทนของกลุ่มในการติดต่อภายนอก (External Group Representative) เป็นผู้รักษาสัมพันธภาพระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา (Control of Internal Relationship) เป็นผู้ให้คุณและโทษ (Purveyor Rewards and Punishments) เป็น อนุญาโตตุลาการ (Group symbol) เป็นแบบอย่างที่ดี (Exemplar) เป็นนักอุดมคติ (Ideologist) วอลล์และฮอคินส์ (Robert G. Wall and Hugh Hawkins) ยังได้ให้คุณสมบัติของ ผู้นำ: Leadership ตามลักษณะบ่งชี้แยกแต่ตัวอักษร ดังนี้

- 1) L คือ Listen การเป็นผู้ฟังที่ดี
- 2) E คือ Explain สามารถอธิบาย สื่อสารสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจได้
- 3) A คือ Assist ให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม
- 4) D คือ Discuss รู้จักยอมรับและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 5) E คือ Evaluation ต้องประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุง
- 6) R คือ Response แจ้งข้อมูลการประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง
- 7) S คือ Salute มีอัธยาศัยที่ดี ทักทาย ปราศรัย
- 8) H คือ Health มีสุขภาพกายและใจที่ดี
- 9) I คือ Inspire ให้กำลังใจสร้างแรงจูงใจแก่ลูกน้อง
- 10) P คือ Patient มีความอดทน(ขันติ)อย่างเป็นเลิศ

Kawee Wongput ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำคือบุคคลได้รับการแต่งตั้ง การเลือกตั้ง การยอมรับยกย่องของกลุ่มบุคคลหนึ่ง ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือบุคคลในกลุ่มให้สามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ (Kawee Wongput, 1996)

ผู้นำในทรรศนะของ Yukl, G, ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำหมายถึง บุคคลที่มีพลังและมีอิทธิพลมากที่สุดในกลุ่ม ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่การเป็นผู้นำตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายหรือคัดเลือก โดยบุคคลอื่นที่เหลือรวมทั้งหมด ไม่ว่าจะป็นหัวหน้าหน่วยย่อย ผู้ช่วยหัวหน้าจะถือเป็นผู้ตาม (Yukl, 1999)

พระศรีคัมภีร์ญาณ (2558) ได้กล่าวถึงผู้นำในบทความวิจัย การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังบริหารว่า “นักบริหารงานที่สมบูรณ์แบบนั้น ต้องมีทั้งความรู้

ความสามารถในด้านงานที่จะบริหาร และต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงานและด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องได้รับการฝึกอบรมตน ให้พร้อมในด้านคุณธรรม จริยธรรม อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะเป็นกัลยาชน เป็นคนดี มีศีลธรรม มีสติปัญญา เข้าใจโลกและความเป็นจริงของชีวิต ต้องเรียนรู้วิชาชีวิต และมีภาวะทางอารมณ์ที่ดี

จากทัศนะความหมายผู้นำและข้อคิดเห็นดังกล่าวของผู้ค้นคว้าวิจัยในงานที่เกี่ยวข้องที่ได้ยกมากล่าวนั้น พอสรุปได้ว่า

ผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพลซึ่งได้รับการยอมรับจากบุคคลในกลุ่มในองค์กรนั้น ๆ เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการสร้างแรงจูงใจและเป็นคนที่สามารถบริหารนำพากลุ่มคนหรือที่เรียกว่า ผู้ตาม ให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการได้ตั้งเป้าหมายไว้ได้ ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ ต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน นอกจากนั้น ต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม จึงจะสามารถเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม กล่าวคือ ต้องสามารถเข้าไปนั่งอยู่ในใจของผู้ตามได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ผู้นำจะนำอย่างไร ผู้ตามก็จะเชื่อมั่นและปฏิบัติตาม สิ่งที่ผู้ตาม ต้องการจากผู้นำก็คือ ลักษณะนิสัยของผู้นำ ซึ่งผู้เขียนได้นำมาเสนอเป็นแนวทาง ดังนี้

คุณลักษณะผู้นำที่ดี : ผู้นำที่มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะ

จากผลการวิจัยของ Wharton School (*University* of Pennsylvania) ซึ่งได้ศึกษากลุ่มผู้บริหารระดับสูงกว่า 2,000 คน และได้สรุปทักษะกลยุทธ์การเป็นผู้นำที่ดี ไว้ 6 ประการ (Hill & Bowrman, 2563) คือ

- 1) ความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้า : Anticipat
- 2) การแสดงข้อคิดเห็น หรือการทำทหายทางความคิด : Challenge
- 3) การตีความหมาย : Interpret
- 4) การตัดสินใจ : Decide
- 5) การปรับตัวให้เหมาะสม : Align
- 6) การเรียนรู้ : Learn

ในมุมมองของ ชัชชาติ สิทธิพันธ์ อดีต CEO ของ Q House อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (ปัจจุบันเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) ได้กล่าวว่า คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของการเป็นผู้นำคือ สามารถคาดการณ์อนาคตได้ : Futuristic และยังได้ให้ลักษณะของคนที่จะเป็นผู้นำที่ดี 8 ข้อ ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนิสัยเพื่อเป็นผู้นำที่ดีได้ ดังนี้

1. นำโดยเป็นตัวอย่าง การเป็นผู้นำที่ดี คือ “การนำตัวเองให้ได้ ก่อนที่จะนำคนอื่น
2. การตรงต่อเวลา การตรงต่อเวลาเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้นำ มีลักษณะ ดังนี้ เป็นคนที่มีความคิดอยู่ในโลกความเป็นจริง เป็นคนที่เผื่อเวลาให้กับตัวเองเสมอ, เป็นคนที่มีการบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้ดี และเป็นคนที่มีความสามารถในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ได้
3. ดูแลสุขภาพตนเอง ออกกำลังกายเป็นประจำ การออกกำลังกายให้แข็งแรงแล้วยังทำให้สมองปลอดโปร่ง และเป็นการสร้างวินัยให้ตัวเองด้วย

4. มีอารมณ์ขัน อารมณ์ขันเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะในการเป็นผู้นำ
5. หาความรู้อย่างไม่หยุดหย่อน (willing to learn) จงกระหายและทำตัวโง่ให้ตลอดเวลาเพื่อไม่ให้หยุดการเรียนรู้
6. มีวินัย วินัยคือสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้นำทุกคน ผู้นำที่ดีต้องมีวินัย
7. ต้องยอมรับว่าตนเองไม่รู้ (Admit you don't know) อย่างกลัวที่จะถามหรือขอความช่วยเหลือใด ๆ ต้องเป็นคนกล้า กล้าที่จะยอมรับว่าไม่รู้ เพื่อให้เราได้รู้อะไรที่ใหม่ ๆ
8. สื่อสารได้ชัดเจน สามารถพูดเรื่องอะไรก็ได้ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ภายใน 18 นาทีแม้แต่เรื่องนั้นจะเป็นเรื่องยาก นั่นคือความสามารถหนึ่งของ

จากผลการวิจัย Wharton School ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะด้านธุรกิจของมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ที่ได้ทำการวิจัยข้อมูลนำในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงกว่าจำนวน 2,000 คน ซึ่งรวบรวมข้อมูลการวิจัยอยู่ใน “คัมภีร์กลยุทธ์สำหรับผู้นำ จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด” ซึ่งทั้งมหาวิทยาลัย เพนซิลวาเนีย และมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยอมรับของชาวโลก นอกจากนั้นแนวคิดเป็นผู้นำในมุมมองที่ให้ไว้ของ คุณซัชชาติ สิทธิพันธุ์ ซึ่งเป็นผู้ที่พื้นความรู้ทางการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมา ย่อมการันตีได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ มีทัศนคติ มีความสามารถ เป็นที่ยอมรับและยังเป็นผู้นำที่น่าสนใจ และเป็นทีกล่าวถึงในวงสังคมปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าทุก ๆ ข้อที่หยิบยกมาเป็นแนวทาง ให้ผู้อ่านได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ นั้น ย่อมทำให้ส่งผลดีทั้งในด้านหน้าที่การงานและดีต่อตัวผู้นำไปปฏิบัติเอง ท่านจะได้รับการยอมรับและชื่นชมจากผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ได้รับการเคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานต่อบุคคลอื่นอีกด้วย

ผู้นำในธรรม คือ ผู้นำที่นำหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและบริหารงาน

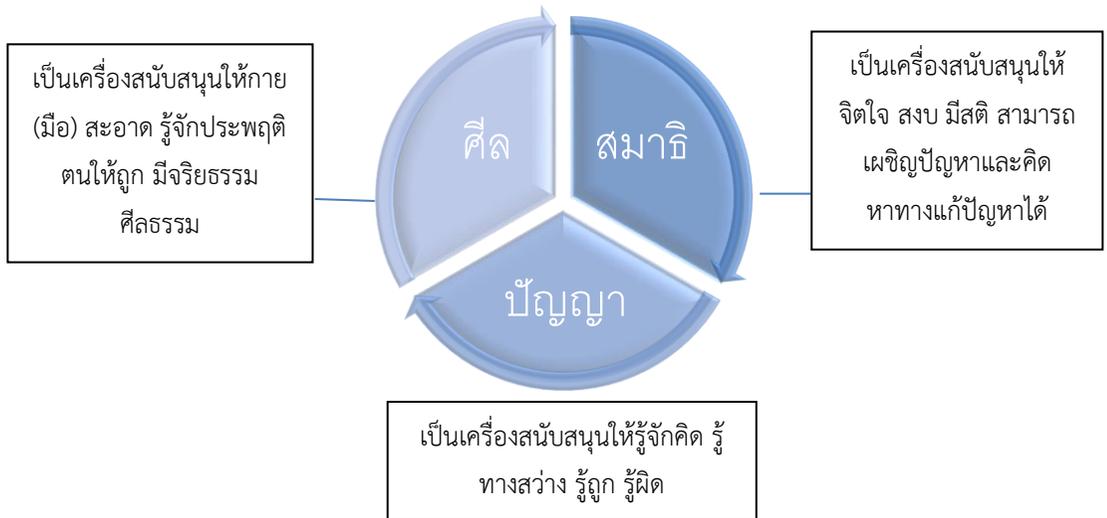
พระพุทธเจ้าได้มีหลักธรรมคำสั่งสอนเพื่อให้ศาสนิกชนยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลซึ่งเป็นเวลากว่าสองพันปีแล้ว ถึงแม้จะเป็นเวลาที่คำสั่งสอนนั้นมีมายาวนานมาก แต่ยังคงนำมาใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัยตลอดมา ที่เป็นเช่นนี้เพราะคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เน้นความจริงเป็นสัจธรรมที่สามารถพิสูจน์มีเหตุและมีผลที่แท้จริง หาไม่เช่นนั้นแล้วด้วยระยะเวลาที่ผ่านมาเนิ่นนาน คำสั่งสอนตามหลักธรรมนั้นก็คงจะหมดไป ไม่มีผู้นำมาใช้จนถึงปัจจุบันนี้

ในการเป็น ผู้นำ นั้น จะว่าไปแล้ว นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ วิชาชีพ ทักษะและอื่น ๆ แล้ว การที่ผู้นำได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้และปฏิบัติตนอยู่ในธรรม ทั้งการครองตน ครองคน ครองงาน และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี โดยหลักธรรมที่นำมาใช้ได้แก่ หลักไตรสิกขา 3 หลักอริยฐานธรรม 4 หลักพรหมวิหาร 4 และหลักขันติโสรัจจะ ซึ่งจะได้ให้ความหมายพอสังเขปดังนี้

1. หลักไตรสิกขา 3

ไตรสิกขา : หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์

การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้น ทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ (พระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562)

ภาพที่ 1 หลักไตรสิกขา 3

การที่จะพัฒนาใคร เราต้องพัฒนาตนก่อน ดังนั้น การที่ผู้นำจะสามารถเป็นผู้นำคนอื่นได้นั้น ต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเอง เมื่อตนได้รับการพัฒนาจนจิตใจ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา แล้ว จึงจะพัฒนาคนอื่นที่เป็นผู้ตามได้ดี เพราะหลักธรรมในข้อนี้เป็นหลักธรรมที่ง่ายที่สุดในการดำเนินชีวิตของเรา หากขาดหลักธรรมในข้อนี้แล้ว ข้ออื่นก็ถือว่าไม่ต้องไปพูดถึงเลย

ศิลป์ : การพัฒนาตนไม่ละเมิดข้อห้ามทางกาย(พฤติกรรม) เป็นข้อที่พัฒนาและยึดในตน เพื่อให้เราสามารถอยู่ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้ด้วยกระแสสังคมที่มุ่งเข้าสู่วัตถุนิยม การเสพสื่อที่ไม่ได้ตรงผิดถูก พฤติกรรมเลียนแบบกันในด้านที่ผิดศีลธรรม การแก่งแย่ง เอาเปรียบกันต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น การที่เรามีศิลป์ในใจ จะทำให้เราสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะการณ์ในสังคมปัจจุบันได้ โดยไม่ทำให้ตนและสังคมเสื่อม และทำลายคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเราไปตามกระแสสังคมที่ผิด ๆ

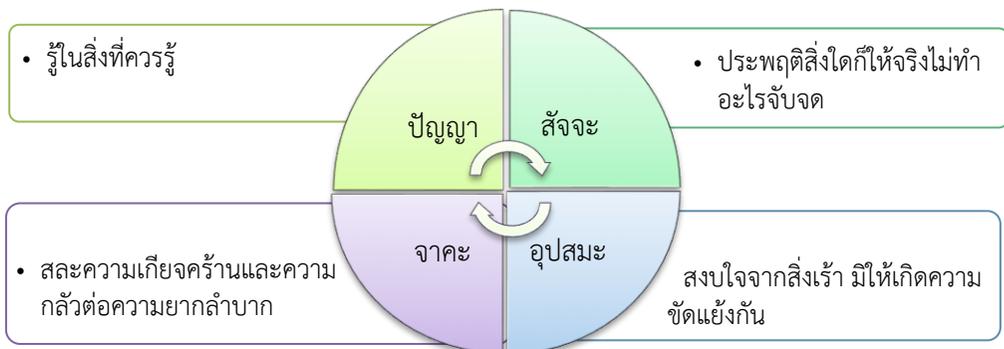
สมาธิ : การพัฒนาและฝึกจิต ให้เรารู้จักจิตตัวเอง เมื่อเจอกับปัญหา หรือเหตุการณ์ที่ไม่ถูกต้อง เราจะทำอย่างไร การที่มีสมาธิ ตั้งมั่นในอารมณ์ มีสติ สงบ นิ่ง ค่อยๆคิด ค่อย ๆ พิจารณา เมื่อเรามีสมาธิเราจะสามารถเผชิญปัญหาและคิดหาทางออกให้เป็นไปในทางที่ถูก ที่ดี ได้

ปัญญา : การพัฒนาด้านปัญญา การคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ อย่างมีวิจาร์ณญาณ วินิจฉัยเหตุและผลอย่างเป็นธรรม นำความรู้ที่มีมาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายความรู้และสามารถนำไปสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ การตัดสินใจและความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ ในความเป็นจริงของธรรมชาติในมนุษย์ทุกคนและปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องต่าง ๆ ได้

ตามที่กล่าวมานี้ ต้องการให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบไตรสิกขา 3 ประการนี้ คนที่จะฝึกปัญญาได้ดี ต้องมีศีล มีสมาธิ มั่นคงเป็นฐานเดิมมาก่อน ไตรสิกขานี้เป็นหลักธรรมเพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดความตั้งใจดีและมีมือสะอาด นักบริหารต้องประกอบตนไว้ใน ศีล สมาธิ ปัญญา

2. หลักอริชฐานธรรม 4

อริชฐานธรรม 4 : ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงของบุคคล, ธรรมที่ควรใช้เป็นทีประดิษฐานตน เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิด และไม่เกิดสิ่งมัวหมอง หมักหมม ทับถมตน, บางทีแปลว่า ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ (foundation ; foundations on which a tranquil sage establishes himself ; Virtues which should be established in the mind) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

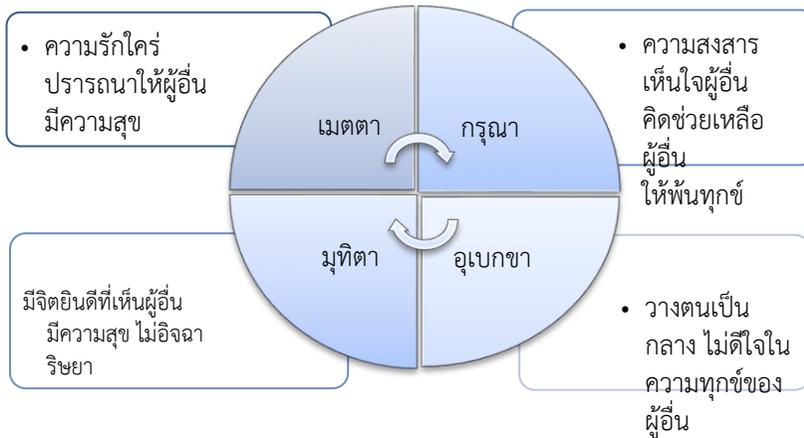

ภาพที่ 2 หลักอริชฐานธรรม 4

หลักอริชฐานธรรม 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่ควรตั้งไว้ในจิตใจเป็นนิตย์ เพื่อเป็นเครื่องนำจิตใจให้เกิดความรอบรู้ความจริง รู้จักเสียสละ และบังเกิดความสงบ

3. หลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 (ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

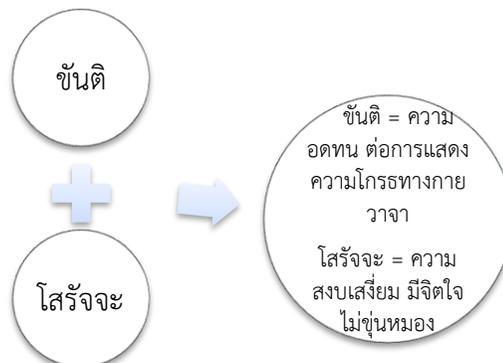
ภาพที่ 4 หลักพรหมวิหาร 4

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้นำ ที่ควรถือปฏิบัติในการบริหารงาน มี 4 ประการ มีความเมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข มีความกรุณา ความสงสาร เห็นใจ คิดหาทางช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีมุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข ไม่อิจฉาริษยาต่อผู้อื่น มีอุเบกขา วางตนเป็นกลาง ไม่ดีใจจนเกินงาม ไม่เสียใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ หลักพรหมวิหาร 4 นี้ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถใช้ครอบคลุมในสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในการทำงานได้ทุกสถานการณ์ ผู้นำสามารถใช้หลักธรรมนี้ ในการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ได้เช่นกัน ชีวิตที่มี ก็จะมีแต่ความสุข มีแต่ความหวังดี ความสามัคคี ความปรองดอง สังคมรอบข้างก็จะบังเกิดแต่ความสงบ

4. หลักขันติโสรัจจะ

ขันติ : ความอดทน ความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่ปากร้าย ความเข้มแข็งแห่งจิต

โสรัจจะ : ความไม่ล່วงละเมิดทางกาย ความไม่ล່วงละเมิดทางวาจา ความไม่ล່วงละเมิดทางกาย และวาจา (อภิ.สง. 34/541-597/24-27)

ภาพที่ 5 หลักขันติโสรัจจะ

ขันติ + โสรัจจะ = ขันติโสรัจจะ เป็นหลักธรรมอันทำให้บุคคลเป็นผู้งาม กล่าวคือ ธรรมทำให้งาม เพราะผู้มีขันติโสรัจจะคือผู้ที่มีความอดใจ สงบ อดกลั้นต่อกำลังแห่งความโกรธแค้น โดยไม่แสดงอาการ ภาย วาจา ที่ไม่งามออกมาให้เป็นที่ปรากฏแก่ผู้อื่น อดใจทนได้ต่อสิ่งเร้าที่จะให้เกิดความขัดแย้ง อดทนต่อความลำบากตรากตรำหรือความเหน็ดเหนื่อย มีความสงบเสถียร ในการเป็นผู้นำ ย่อมต้องมีเหตุที่ต้องเจอมากมายที่จะสามารถพลังหลายขันติของตน ทั้งกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาลงมา เช่น การที่ไม่รับฟังคำสั่งและไม่ปฏิบัติตาม การโต้แย้ง การแสดงกิริยาต่อกันที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น หากผู้นำที่ไม่มีขันติ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ผลที่เกิดคือ การทำงานก็จะไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ขัดกัน มาทำงานด้วยความไม่มีความสุข เปื่อหน่าย สุดท้ายก็จะเกิดผลกระทบต่อการบรรลุความสำเร็จของเป้าหมายองค์กร

สรุป

จากข้อมูลแนวคิดผู้นำและหลักธรรมสำหรับผู้นำที่กล่าวมา ผู้เขียนสรุปเปรียบเทียบได้ดังนี้

ข้อเปรียบเทียบระหว่างผู้นำที่ขาดหลักธรรมและผู้นำในธรรม	
ที่ผู้นำขาดหลักธรรมนำชีวิต	ผู้นำที่มีหลักธรรมนำชีวิต
1. มีใจเอนเอียง ไม่มีความยุติธรรม เอาตัวเองเป็นที่ตั้งในการตัดสินใจ	วางตนเป็นกลาง ไม่ดีใจในความทุกข์ของผู้อื่น (หลักพรหมวิหาร 4 : อุเบกขา)
2. ใช้วาจา กิริยา วางอำนาจ ข่มขู่ ใต้บังคับบัญชา	มีความเห็นใจ รักใคร่ อยากรให้ผู้อื่นมีความสุข (พรหมวิหาร 4 : เมตตา, กรุณา, มุทิตา) (หลักขันติโสรัจจะ : โสรัจจะ)
3. ขาดจริยธรรมและศีลธรรม เช่น เกิดปัญหาด้านคู่สาวในที่ทำงาน	ไม่ประพฤตผิดศีลธรรมที่ตั้งงาม รู้จักยับยั้งชั่งใจ (หลักไตรสิกขา 3 : ศีล)
4. ขาดความอดทนและย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคในงาน	ไม่เกียจคร้านและไม่กลัวต่อความยากลำบาก (หลักอริยฐานธรรม 4 : จาคะ)
5. สร้างความขัดแย้งต่อผู้ร่วมงาน	สงบใจจากสิ่งเร้าเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งได้ (หลักอริยฐานธรรม 4 : อุปสมะ) (ขันติโสรัจจะ)
6. ไม่รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ๆ	พัฒนาความรู้ตลอดเวลา คิดพิจารณาเรื่องต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจด้วยความเข้าใจในความเป็นจริง (หลักไตรสิกขา 3 : ปัญญา)
7. ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ใต้บังคับบัญชา	เป็นผู้นำที่ทำตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีก่อน (หลักไตรสิกขา 3, หลักอริยฐานธรรม 4, หลักพรหมวิหาร 4, หลักขันติโสรัจจะ)

การจะเป็นผู้นำที่ดีนั้น นอกจากจะมีสติปัญญาที่ได้จากเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือประสบการณ์ทำงานที่มีแล้ว สิ่งที่เราไม่ควรมองข้ามคือ การนำหลักธรรมคำสอนของ

พระพุทธเจ้า มาใช้ในการดำเนินชีวิตและนำมาใช้ในการบริหารงาน บริหารคน ดังคำกล่าวที่ว่า ครอบตน ครอบคน ครอบงาน ยิ่งโลกพัฒนาไปมากเท่าไร ศีลธรรมย่อมต้องมีมากขึ้น การอยู่ร่วมกัน การทำงานด้วยกันเพราะนอกจากจะทำให้งานและองค์กรประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่องค์กรวางไว้แล้ว ผู้ที่นำเอาหลักธรรมมาใช้ในการครองชีวิตก็ยังบังเกิดผลดีต่อตัวผู้นำมาประพฤติปฏิบัติอีกด้วย ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “ธมโม หเว รกฺขติ ธมฺมจาริ” ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ดังนั้น ผู้เขียนบทความจึงให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมมาเป็นแนวทาง และเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและบริหารงานของผู้เป็นเป็นอย่างมาก ผู้นำในธรรมจึงพึงต้อง “ทำ” โดยมี “ธรรม” ควบคู่กัน.

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *พระพุทธศาสนา พัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังบริหาร. *วารสารมหาจุฬาราชการ*, 2(1), 93-109.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Hill, L. A. & Bowman, N.A. (2563) *คัมภีร์กลยุทธ์สำหรับผู้ผู้นำ จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- Kawee Wongput. (1996). *Leadership*. Bangkok: B.K.Inter Print.
- Yukl, G. A. (1999). *An evaluation of conceptual weakness in transformational and charismatic leadership. The Leadership Quarterly*. Upper Saddle River: Prentice Hall.